

Účel nadace a možnost jeho změny

Kateřina Ronovská *

I. ÚVODEM

Nadaci je možno definovat jako právnickou osobu, u níž právní subjektivita spočívá na projevem vůle zřizovatele vymezeném souboru majetku, který směřuje k určenému účelu.

Určení účelu nadace představuje jeden ze základních projevů tzv. *nadační svobody*, kterou je každý zřizovatel nadace nadán. Jedná se o nejdůležitější a zároveň nejobtížněji definovatelnou obligatorní obsahovou náležitost, jež je nutno zakotvit v nadační listině.

Evropské právní úpravy stanovují pro vymezení účelu nadace zřizovatelům různou míru volnosti. Odlišnosti právních úprav jsou dány řadou faktorů; plynou především z aktuálního stavu společnosti daného státu a úrovně jeho legislativy. Dále třeba vždy brát v úvahu historické a geografické aspekty, různost právních systémů a v neposlední řadě rozdílnosti ve vztahu stát - společnost a celkovou ekonomickou úroveň.

Toto pojednání je zaměřeno nad určování účelu nadace a možností jeho změny v širších „evropských“ souvislostech.

Hlavní pozornost je věnována aktuální české, nizozemské a švýcarské právní úpravě. Česká republika,

Nizozemské království i Švýcarská konfederace patří do rodiny zemí s kontinentální právní tradicí a je zde více či méně patrný vliv německé právní nauky. V Nizozemí a ve Švýcarsku je právní úprava nadací obsažena v občanských zákonících (nizozemský *Burgerlijk Wetboek*, švýcarský *Zivilgesetzbuch*), v Česku je určující zvláštní úprava obsažená v samostatném zákoně, přičemž občanský zákoník¹ obsahuje pouze subsidiárně použitelnou obecnou úpravu právnických osob.

V úvahách *de lege ferenda* se zaměřuji především na návrh nového českého občanského zákoníku a uvažovaný návrh Statutu Evropské nadace.

II. ÚČEL NADACE

Co se týče vymezení účelu nadace, v evropském kontextu lze vyzorovat rozdílné přístupy, které pramení především z právní tradice a role, kterou nadace

---

¹ Všechny citované právní předpisy jsou uvažovány v aktuálním znění, citace návrhu nového občanského zákoníku viz <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?o=23&k=381&j=33&d=40461>, citováno 13.3. 2009, podrobnější úvahy na toto téma v českém jazyce lze nalézt i Ronovská, Kateřina. *Soukromoprávní aspekty nadačního a spolkového práva v Čechách, ve Švýcarsku a v Nizozemí*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2004.

* JUDr. Kateřina Ronovská, Ph.D., odborná asistentka na katedře občanského práva PrF MU Brno, tento článek vznikl jako součást věcného plnění fakultního výzkumného záměru „Evropský kontext českého práva po roce 2004“.

ve společnosti sehrávají. Rozdíly se týkají jak charakteru účelu tak požadavků na přesnost jeho vymezení.

Přibližně polovina evropských právních řádů (např. francouzský, portugalský či právní řády většiny postkomunistických zemí) zužuje určení účelu nadace na výhradně veřejně prospěšný („*public benefit purpose*“). Specifické vymezení účelu lze zaznamenat ve finské právní úpravě, která připouští užitečný účel nadace („*useful purpose*“). V ostatních zemích je přípustný jakýkoli účel, který není v rozporu se zákonem či veřejným pořádkem („*any lawful purpose*“). V některých právních úpravách (např. v Rakousku či Belgii) lze nalézt rozlišování „veřejně prospěšných“ nadací a nadací „soukromých“.

Co se týče přesnosti či podrobnosti vymezení nadačního účelu, ve většině evropských zemí není tato problematika zákonem výslovně řešena. Při určování účelu je však nutno mít vždy na paměti, že čím podrobněji definovaný účel je, tím je větší riziko budoucí nutné změny takového účelu. Na druhou stranu, příliš obecně definovaný účel by mohl být ve zjevném rozporu s obecnou nadační zásadou, že správní rada je vlastně pouze vykonavatelem vůle zřizovatele nadace.

V České republice je v současné době přípustný pouze *obecně prospěšný účel* nadace, přičemž v ustanovení § 1 odst. 1 podává zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, v aktuálním znění (dále jen „nadační zákon“) demonstrativní výčet toho, co se považuje za obecně prospěšné. Jedná se „zejména o rozvoj duchovních hodnot, ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic a rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu“.

Dalšími, v zákoně nezduřazněnými účely mohou být např. rozvoj kultury, ochrana menšin apod. Pojem „obecně prospěšnosti“ definován není a jeho posouzení je ponecháno na soudní praxi, což lze považovat za vhodné. Nadace nejsou zřizovány, aby přímo obecně prospěšnou činnost vykonávaly, ale aby finančně podporovaly její realizaci. Určitým negativním vymezením účelu nadace je i ustanovení týkající se zákazu podílu nadačních subjektů na financování politických stran a politických hnutí (§ 21 odst. 6 nadačního zákona). Mimo určení vlastního účelu nadace je nutno vymežit i okruh destinatářů, jež z plnění nadačního účelu profitují.

Švýcarský občanský zákoník (*Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, z roku 1911, dále jen „ZGB“), neobsahuje žádná zvláštní zákonná omezení nadačního účelu. Tato „neohraničitelnost“ však není absolutní; vždy je nutno brát v úvahu obecný zákaz rozporu se zákonem a souladnost s dobrými mravy. Účel však nesmí být formulován příliš obecně a abstraktně a na úrovni jednotlivých kantonů existují předpisy, které stanovují dostatečnost určitosti formulace účelu nadace. V žádném

případě nemůže být rovněž nadace zřízena k hospodářským účelům.²

Ani v *Nizozemí* není účel nadace pozitivně vymezen, z čehož plyne, že nadace může být zřizována k nejrůznějším účelům. Opět platí obecný korektiv zákazu rozporu se zákonem a povinnost výkonu práv v souladu s dobrými mravy. Nizozemský občanský zákoník (*Burgerlijk wetboek*, dále jen „BW“) stanoví navíc v Knize 2, § 3 omezení v tom smyslu, že zakazuje možnost poskytování přímých plateb z nadačního jmění ve prospěch zřizovatelů nebo členů orgánů nadace a i jiných osob, ledaže se jedná o platby pro sociální nebo ideální účely.

České nadační právo tedy reguluje právní postavení pouze obecně (resp. veřejně) prospěšných nadací a nadačních fondů. Obecná prospěšnost je pojmovým znakem těchto subjektů. Jiný než obecně prospěšný účel není dovolen.

V celé řadě západoevropských právních úprav je problematika veřejné prospěšnosti pojímána odlišně a je řešena právem veřejným. Pokud nadace směřují k naplňování veřejně prospěšného účelu, mohou požívat daňových výhod, které poskytují jednotlivé předpisy fiskálního práva. Právní forma právnické osoby z pohledu civilně právního není rozhodující (např. i společnost s ručením omezeným nebo družstvo může získat status veřejné prospěšnosti).

Ve Švýcarsku věnují veřejné prospěšnosti pozornost daňové předpisy na svazové i kantonální úrovni v daňových předpisech. Tyto předpisy³ shodně uvádějí, že: „od daňové povinnosti jsou osvobozeny právnické osoby, které sledují veřejné nebo veřejně prospěšné účely (cile), a svůj zisk výlučně a neodvolatelně věnují těmto účelům. Podnikatelské účely nejsou v zásadě veřejně prospěšné. Nabytí a správa určité majetkové účasti na podnikání jsou považovány za veřejně prospěšné, pokud zájem na udržení podniku je podřízen veřejně prospěšnému účelu a právnická osoba se nepodílí na jeho řízení“.

U ostatních daní je teoreticky kantonům dána nadále volnost, jaké předpoklady stanoví pro uznání veřejné prospěšnosti nadace, již pak poskytnou daňové výhody. Zpravidla však kantony užívají stejná kritéria pro posu-

² Pro zákonodárce byla nadace s hospodářským účelem něco tak nepřijatelného, že jej ani v zákoně nepovažoval za nutné vyjádřit výslovně, i když by výslovně zakotvení bylo vhodnější, blíže *Riemer, H. M: Personenrecht der ZGB, Studienbuch und Bundespraxis*, 2. Auflage, Stämpfli Verlag Bern, 2001 str. 288.

³ Především v § 56 písm g) svazového zákona o přímých daních (*Bundesgesetz über die direkte Bundessteuer*) a § 23 odst. 1 písm. f) spolkového zákona o harmonizaci přímých kantonálních a obecních daní. (*Bundesgesetz über Harmonisierung der direkten Steuern der Kantone und Gemeinden*).

zování, jako v případě daní přímých⁴. K výkladu a konkretizaci výše uvedeného ustanovení byl vydán oběžník (*Kreissreiben Nr. 12*⁵).

Až do roku 2001 nebylo nutné v Nizozemí žádat o oficiální uznání veřejné prospěšnosti a nadace či jiné právnické osoby byly daňově zvýhodňovány, pokud fakticky splňovaly určitá kritéria. Uznání statusu veřejné prospěšnosti ze strany daňových autorit bylo požadováno jen v konkrétních případech, např. při darování darů vysoké hodnoty či čerpání prostředků z veřejných rozpočtů. Obecně a velmi stručně je problematika veřejné prospěšnosti řešena v ustanovení § 24 odst. 4 zákona o dani dědické a darovací (*Successiewet z roku 1956*).⁶

Podle judikatury nizozemského nejvyššího soudu, organizace může být považována za veřejně prospěšnou, pokud její činnost a aktivity směřují k obecnému (veřejnému) zájmu minimálně z 50 %. Organizace je posuzována nejen podle svého statutárního účelu, ale podle činnosti, kterou provozuje⁷.

V roce 2001 došlo ke změně daňových předpisů, především z důvodů nutnosti zpřísnění dohledu nad těmito institucemi.⁸ V současné době, pokud chce být nadace (či jiná právnická osoba) považována za veřejně

prospěšnou organizaci, musí požádat o status veřejné prospěšnosti specializovaný finanční úřad⁹ a splnit požadavky kladené zejména na účel, vnitřní organizaci, počet členů správní rady a jejich ustavování, naložení s likvidačním zůstatkem či změnu základních dokumentů¹⁰. Pokud nadace se statusem veřejné prospěšnosti nespĺňuje výše uvedené požadavky, status jí může být touto daňovou autoritou ze zákonem stanovených důvodů odejmut.

ÚVAHA DE LEGE FERENDA

Návrh nového občanského zákoníku obsahuje vymezení účelu nadace ustanovení § 299¹¹ a volí „zlatou“ střední cestu. Nepřiklání se k velmi liberální úpravě, která je určující dnes např. v Nizozemí, Dánsku či Itálii; nicméně účel není striktně omezen na pouze veřejně prospěšný. Pojetí rozšiřuje možnost nadaci založit nadaci i pro účel *dobročinný*, spočívající v podpoře vymezeného okruhu osob. Tím by měl být umožněn vznik i tzv. rodinných nadací, což je trend, který lze zaznamenat v celoevropském měřítku. Návrh rovněž výslovně uvádí, že nadace nesmí být založena k výdělečným cílům. Za negativní vymezení účelu lze považovat výslovný zákaz založení nadace za účelem podpory politických stran a hnutí, či jiné účasti na jejich činnosti.

V souvislosti s možným rozšířením účelu nadace se rozproutila odborná diskuse i o změně koncepce přiznávání daňových a jiných výhod nestátním neziskovým organizacím v České republice a o vymezení právního rámce veřejné prospěšnosti. Za současného platného právního stavu je pro získání fiskálních i dalších výhod rozhodující především právní forma dané právnické osoby, nikoli její zaměření a činnost. Do budoucna by měly být zvýhodňovány pouze takové subjekty, které získají status veřejné prospěšnosti.

⁹ Jedná se o the Tax Administration Office Oost-Brabant/ Department of 's- Hertogenbosch.

¹⁰ Ani tyto požadavky nejsou v daňových předpisech striktně stanoveny.

¹¹ Navrhované znění ustanovení § 299:

Nadace § 299

(1) Zakladatel zakládá nadaci k trvalé službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu. Účel nadace může být veřejně prospěšný, spočívá-li v podpoře obecného blaha, anebo dobročinný, spočívá-li v podpoře určitého okruhu osob určených jednotlivě či jinak.

(2) Zakazuje se založit nadaci za účelem podpory politických stran a hnutí nebo jiné účasti na jejich činnosti. Zakazuje se založit nadaci sloužící výdělečným cílům. Plní-li nadace zakázaný účel, soud ji i bez návrhu zruší a nařídí její likvidaci.

⁴ Blíže Koller, T.: *Stiftungen und Steuer, Die Stiftung in der juristischen und wirtschaftlichen Praxis*, vydal H. M. Riemer, Europa Institut Zürich, Schulthess, Zürich 2001, str. 85.

⁵ Kreisschreiben (KS) Nr. 12 z roku 1994, *Verwaltungsverordnung* – oběžník vydaný vládním nařízením. Stanovuje předpoklady, které musí nadace splnit, aby mohla být osvobozena od daní z důvodů veřejné prospěšnosti.

Obecnými předpoklady jsou:

- a) osobní a hospodářská příslušnost ke Švýcarsku,
- b) výlučnost použití finančních prostředků pro veřejně prospěšné účely,
- c) neodvolatelnost veřejně prospěšného užití finančních prostředků,
- d) hlavní činnost nadace směřující k veřejně prospěšnému účelu.

Dále nadace musí vyvíjet činnost v obecném zájmu a nesmí směřovat ku osobnímu prospěchu. Oběžník není obecně závazný, ale stal se výkladovým pravidlem jak pro svazové tak i kantonální potřeby, především pak pro soudní rozhodování.

⁶ I když další daňové zákony obsahují obdobnou definici v zákoně o dani z příjmů (*Wet op Inkomstenbelasting, 2001*) a zákoně o dani obchodních společností (*Venootschapbelasting, 1969*); rozhodnutím Inspektora pro registraci a dědictví bylo stanoveno, že rozhodující (a obecně uznávaná) je definice obsažená v § 24 odst. 4 zákona o dani darovací a dědické. Je respektována i co se týče daně z obchodních společností (soudní rozhodnutí Hof's Gravenhage, z roku 1983, FED 1993/295 a z roku 1993, *VakstudieNieuws, 1994*).

⁷ Aby bylo možno považovat právnickou osobu za veřejně prospěšnou, musí být zřízena za účelem církevním, založeným na životní filosofii, kulturním, vědeckým nebo jinak veřejně prospěšným.

⁸ I v Nizozemí se objevila obecná obava z možné podpory terorismu prostřednictvím daňově zvýhodněných organizací.

Návrh obecné části nového občanského zákoníku v ustanovení § 144¹² určuje, že do budoucna by měla mít právnická osoba právo, aby jí byl do veřejného rejstříku zapsán status veřejné prospěšnosti, pokud sleduje jako svůj cíl dosažení obecného blaha vykonáváním veřejně prospěšné činnosti nebo poskytováním veřejně prospěšné podpory za předem určených a rovných podmínek. Mimo to, taková právnická osoba musí, v souladu se zakladatelským právním jednáním, používat zisk (po zdanění) alespoň ze dvou třetin pro výkon veřejně prospěšné činnosti nebo poskytování veřejně prospěšné podpory, pro něž je ustavena. Status veřejné prospěšnosti by pak měl konstitutivně vznikat až zápisem do veřejného rejstříku.

Přestane-li však taková právnická osoba splňovat podmínky výše uvedené, soud jí status veřejné prospěšnosti může odejmout buď na návrh osoby, která na tom osvědčí zájem, nebo i bez návrhu.

Se statusem veřejné prospěšnosti by měla být, mimo daňových a jiných výhod, spojena i celá řada povinností. Proto může nastat situace, kdy právnická osoba dá přednost větší volnosti a statusu veřejné prospěšnosti se dobrovolně vzdá. Veřejná prospěšnost i její právní zakotvení je stále předmětem právně-politických diskusí. Hovoří se rovněž o vypracování zákona o veřejně prospěšných organizacích (resp. statusu veřejné prospěšnosti).

Téma účelu nadace je často diskutováno i na úrovni mezinárodní, resp. evropské, aktuálně v souvislosti s projektem, jehož výstupem je návrh Statutu Evropské nadace. Ten by mohl být základním materiálem pro nový typ „evropské“ právnické osoby, o který by se mohl rozrůst okruh právnických osob, jejichž právní režim je určen evropským právem.

V souvislosti s tímto projektem bylo přikročeno ke komparativní analýze účelu nadací jednotlivých členských zemí Evropské Unie. Návrh Statutu Evropské

¹² Aktuální znění ustanovení § 144 návrhu nového občanského zákoníku:

Veřejná prospěšnost
§ 144

(1) Sleduje-li právnická osoba dosažení obecného blaha jako veřejně prospěšný cíl vykonáváním veřejně prospěšné činnosti nebo poskytováním veřejně prospěšné podpory za předem určených a rovných podmínek, a s tím, že má v souladu se zakladatelským právním jednáním povinnost používat zisk po zdanění alespoň ze dvou třetin pro výkon veřejně prospěšné činnosti nebo poskytování veřejně prospěšné podpory, pro něž je ustavena, má právo, aby jí byl do veřejného rejstříku zapsán status veřejné prospěšnosti.

(2) Přestane-li právnická osoba splňovat podmínky stanovené v odstavci 1, soud jí status veřejné prospěšnosti odejme na návrh osoby, která na tom osvědčí zájem, nebo i bez návrhu.

(3) Právnická osoba se může statusu veřejné prospěšnosti vzdát.

(4) Status veřejné prospěšnosti vzniká zápisem do veřejného rejstříku a zaniká výmazem z veřejného rejstříku.

nadace vychází z pojetí, že účel Evropské nadace může být pouze *veřejně prospěšný*, přičemž obsahuje obsáhlý demonstrativní výčet oblastí, které za veřejně prospěšné považuje. Jedná se zejména o zájmový sport, umění, kulturu, náboženskou víru, péči o děti a mládež, zdraví, postižené, sociálně slabé, podporu občanských a lidských práv, ochranu spotřebitele, ekologii a ochranu životního prostředí, vědu a vzdělávání, zamezování diskriminace, pomoc uprchlíkům a imigrantům, pomoc při katastrofách, evropské a mezinárodní porozumění, podporu demokracie atd.¹³

Důvodem přijetí tohoto přísnějšího přístupu je jednak snaha o zajištění funkčnosti Evropské nadace a rovněž obava, že by ty státy, jejichž vnitrostátní úpravy znají pouze veřejně prospěšný účel, nepodpořili vznik a existenci nadačního subjektu, jež by připouštěl rozšíření takto stanovených limitů.

III. ZMĚNA ÚČELU NADACE

Změna účelu nadace je zvláštním případem změny základního dokumentu nadace (nadační listiny). Z podstaty institutu nadace jednoznačně vyplývá, že nadace není nadána vlastní vůlí, proto nesmí měnit ani omezovat nadační účel určený zřizovatelem. Může však nastat situace, kterou zřizovatel nemohl předpokládat, a kdy je změna nadačního účelu nutná.

Jedná se o změnu nejdůležitějšího charakteristického znaku nadace, a proto by měl být účel nadace měněn pouze ve výjimečných případech a takovým způsobem, aby byl účel měněn co nejméně jak jen je to možné (*tzv. doctrine of cy-près*)¹⁴.

I v tomto případě by však měla být respektována vůle zřizovatele. Mělo by mu být umožněno, aby v nadační listině stanovil buď více jak jeden účel, předvídal možnou změnu účelu *pro futuro*, případně aby povolal správní radu (buď po konzultaci s dozorcí radou či zcela samostatně) k takové změně.

V zásadě lze rozlišovat tři základní přístupy k možné změně účelu nadace:

- 1) Změna účelu nadace zřizovatelem nebo vnitřním orgánem nadace bez jakékoli asistence veřejné moci; jedná se spíše o výjimečné případy a pokud je přípustná, většinou u soukromých nadací (např. v Rakousku);
- 2) Změna účelu nadace zřizovatelem nebo vnitřním orgánem nadace se souhlasem orgánu dohledu (ze

¹³ Viz návrh Statutu Evropské nadace in: Hopt, K. J. Walz W. R., von Hippel, T., Then, V.: *The European Foundation, A new legal Approach*, Bertelsmann Stiftung Verlag, Gütersloh, 2005, str. 29-30.

¹⁴ Pojem pochází z francouzského „*aussi près*“ – tak blízko, jak jen možno.

strany státu), s tím, že příslušný orgán posuzuje, zda byla změna provedena v souladu s vůlí zřizovatele; jedná se o převažující přístup (např. Německo, Itálie, Dánsko a další);

- 3) Změna účelu nadace orgánem dohledu samotným, zejména v případech, pokud nelze změny dosáhnout jinak.

Česká právní úprava je v evropském kontextu výjimkou, neboť neřeší problematiku změny účelu. Nepovolává žádný orgán ani subjekt k takové změně, což je nevyhovující. V původním návrhu zákona o nadacích a nadačních fondech byla zakotvena i působnost úřadu dohledu nad nadacemi, který měl být do změny účelu zapojen; vzhledem k opuštění této koncepce a skutečnosti, že dohled nad nadacemi nebyl institucionalizován, se poněkud při změnách, kterým zákon prošel v Poslanecké sněmovně, pozapomnělo i na možnou změnu účelu nadace.

Ve Švýcarsku, pokud je správní rada nadace přesvědčena o nutnosti změny, může ji navrhnout příslušnému úřadu dohledu nad nadacemi. Tento úřad musí podat návrh na změnu příslušnému kantonálnímu úřadu nebo svazovému úřadu¹⁵. Po té, po vyslechnutí správní rady nadace, může být změněn účel nadace, pokud původní účel nabyt zcela jiného významu nebo účelu, čímž by se nadace vzdálila vůli zřizovatele¹⁶. Za stejných podmínek může být nadační účel omezen či zrušen. Příslušné úřady tímto způsobem nahrazují absenci orgánu tvorby vůle, tak jak ji známe u korporací.

V Nizozemí je změna účelu možná, pokud je tak výslovně uvedeno ve statutu, na základě rozhodnutí správní rady nadace. Pro změnu je stanovena forma notářského zápisu a je nutnost zveřejnit ji v obchodním rejstříku, do kterého se nadace zapisují. Pokud změna účelu není ve statutu výslovně připuštěna, zřizovatel, správní rada nadace nebo státní zástupce mohou požádat soud o změnu účelu nadace¹⁷; ten tak učiní, pokud je to nezbytně nutné¹⁸ a určí účel, co nejbližší původnímu. Při tomto rozhodování se soud nemusí držet navrženého účelu. Může rovněž změnit účel nadace, aby zabránil jejímu zrušení, pokud stávající účel není v souladu se zákonnou definicí nadace nebo pokud nedostačuje majetek plnění nadačního účelu. Proti rozhodnutí soudu prvního stupně je možno podat odvolání.

¹⁵ Záleží, zda ze nadace pod dohledem kantonu nebo svazu; v praxi, na svazové úrovni, je úřad dohledu nad nadacemi zároveň úřadem změny; ač zákon stanoví dvě instance pro změnu statutu v případě kantonů, v některých kantonech je obdobně úřad dohledu zároveň úřad změny.

¹⁶ Viz § 86 švýcarského ZBG.

¹⁷ Viz § 294 Knihy 2 nizozemského BW.

¹⁸ Pokud by zachování účelu v nezměněné podobě mělo následky, které nemohly být při zřizování důvodně předvídané.

ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Návrh nového občanského zákoníku obsahuje úpravu možné změny nadačního účelu v ustanovení § 309. Je ponecháno na vůli zřizovatele (resp. zakladatele), jakým způsobem ošetří možnou změnu účelu v nadační listině. Návrh však kogentně určuje, že změna veřejně prospěšného účelu nadace na dobročinný není možná.

K rozhodování o změně účelu nadace je povolán soud, který je při svém rozhodování povinen co nejvíce šetřit úmysl zřizovatele (zakladatele), který je zřejmý z nadační listiny.

V návrhu je rovněž stanoveno, že nezakazuje-li to nadační listina a souhlasí-li s tím správní rada i dozorčí rada, může nadace navrhnout, aby soud její účel změnil. Nadace zveřejní bez zbytečného odkladu po podání návrhu oznámení o navrhované změně, ve kterém uvede, u kterého soudu může každý, kdo na tom má oprávněný zájem, návrhu odporovat do jednoho měsíce od zveřejnění oznámení; oznámení nadace doručí i svému zřizovateli (zakladateli).

V případě, že dosažení určeného účelu nadace není možné nebo je obtížně dosažitelné z příčin zřizovatele (zakladatele) neznámých nebo pro něho nepředvídatelných, nahradí soud dosavadní účel nadace podobným účelem. I zde je však kladen důraz na projev vůle v nadační listině; pokud ten stanoví pro tento případ zvláštní režim (např. zrušení nadace), je nutno jej respektovat.

Při úvahách nad koncepcí právního zakotvení Evropské nadace byla pozornost věnována i možné změně účelu nadace¹⁹. Změna účelu by mohla být v případě Evropské nadace přípustná jednak v případě, že původní účel Evropské nadace získal zcela jiný význam nebo účinek, nebo pokud z jiných důvodů nesměřuje k veřejné prospěšnosti ve stávajícím stavu. Rovněž, pokud se nadace zjevně vzdálila původním záměru zřizovatele, může správní rada (a v případě, že jí není nebo je nečinná, státní orgán dohledu) změnit nadační listinu s písemným souhlasem orgánu dohledu tak, že změní účel nadace nebo zruší či změní podmínky, jež se účelu týkají. Nový účel musí být obdobný účelu původnímu.

V případě absence či nečinnosti správní rady může být účel nadace změněn i orgánem dohledu, pokud je to nezbytně nutné pro předejití hrozícím negativním následkům či zachování existence nadace. Takové rozhodnutí je na návrh správní rady soudně přezkoumatelné.

¹⁹ Hopt, K. J. Walz W. R., von Hippel, T., Then, V.: The European Foundation, A new legal Approach, Bertelsmann Stiftung Verlag, Gütersloch, 2005, str. 36

IV. ZÁVĚR

Účel představuje jeden z nejdůležitějších a zároveň nejobtížněji definovatelných údajů, který je nutno zakotvit v nadační listině. Je dána přímá úměra mezi přesností stanovení nadačního účelu a nadějí na dlouhý život nadace. Proto je třeba formulaci nadačního účelu věnovat značnou pozornost, neboť jeho změna je za současného platného právního stavu velmi problematická.

Existuje zásadní rozdíl mezi úzkým pojetím nadačního účelu v Česku, který musí být vždy obecně prospěšný, a liberálním pojetím, spočívajícím v neohrazenosti účelu v jiných evropských zemích. Tato rozdílnost je dána historickým vývojem a souvislostmi.

Do budoucna by mělo v Česku dojít²⁰ k rozšíření možného okruhu účelů nadací z výlučně obecně (veřejně) prospěšného i na účel dobročinný. Tím by mělo být umožněno i zakládání např. tzv. rodinných nadací. I když návrh směřuje k jistému uvolnění, co se týče vymezení nadačního účelu, i tak se nedává cestou absolutně liberálního pojetí. Zdůrazňuje však pozici zřizovatele (zakladatele), jehož pozice je oproti stávající úpravě posílena i v jiných ohledech²¹.

Návrh obsahuje i obecné vymezení účelu společné pro všechny právnické osoby, včetně definice „veřejně prospěšnosti“²².

V současné době se diskutuje rovněž o návrhu zákona o veřejně prospěšných organizacích. Nejedná se

však (naštěstí!) o nový typ právnické osoby, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale o právní normu, která by měla řešit podrobněji podmínky a postavení právnických osob se statusem veřejné prospěšnosti. Aktuálně je tato problematika ve fázi přípravy věcného záměru zákona s předmětem vědeckých i právně-politických diskusí.

Co se týče změny účelu nadací, platné právo nepovolává žádný orgán ani osobu oprávněnou rozhodovat o takové změně, což není vyhovující a v praxi přináší řadu problémů. Návrh nového občanského zákoníku na tento nedostatek reaguje a ke změně účelu povolává soud, s tím, že je v maximální míře kladen důraz na vůli projevenou v zakladatelském právním jednání.

Summary

This article deals with the purpose of foundation and possibility of its change. In the Czech Republic foundations has to pursue only a public benefit purpose. In the current Czech legal regulation of foundation law is missing possibility to change purpose of foundation. It has a historical reason and it costs a lot of practical problems.

All Member States of EU require that the endowment is dedicated to a specified purpose. However, there are differences between regulations as to the nature of that purpose. There are three main kinds of purposes: “public benefit”, “useful” purpose and “any lawful” purposes. The aim of the European Foundation Project is to develop the legislative draft for the legal form - The European Foundation which should promote also a public benefit purposes only. The possible change of the purpose is stated in the draft of European foundation statute.

²⁰ Po vzoru italské, německé, švýcarské platné úpravy i rakouské úpravy z roku 1974 (dnes platí v Rakousku zákon o soukromých nadacích z roku 1993).

²¹ Blíže *Eliáš, K.*: Důvodová zpráva k nové úpravě občanského zákoníku, dostupné na www.justice.cz, citováno 13.3. 2009.

²² Viz zejména ustanovení § 144 návrhu obecné části občanského zákoníku.